



Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY

TAMARY ČAPETA

přednesené dne 16. prosince 2021¹

Věc C-54/20 P

Evropská komise

proti

Stefano Missir Mamachi di Lusignano,

Maria Letizia Missir Mamachi di Lusignano,

„Kasační opravný prostředek — Veřejná služba — Odpovědnost Evropské Unie založená na nesplnění povinnosti orgánu zajistit ochranu svých úředníků — Zesnulý úředník — Nemajetková újma oprávněných bratra a sestry úředníka — Podání žaloby jako opravný prostředek — Články 268, 270 a 340 SFEU — Aktivní legitimace“

I. Úvod

1. V září 2006 byli Alessandro Missir Mamachi di Lusignano (dále jen „zesnulý úředník“) a jeho manželka zavražděni v domě, který pro ně v Rabatu (Maroko) pronajala Evropská komise. Pan Missir Mamachi di Lusignano měl nastoupit na místo politického a diplomatického poradce u delegace Evropské komise. Byl tedy zaměstnancem orgánu EU.

2. Projednávaná věc je posledním případem ze soudní ságy před unijními soudy², která vzešla z této nešťastné a tragické události. Umožňuje Soudnímu dvoru, aby objasnil svou judikaturu ohledně práva na náhradu škody, které vzniká v souvislosti s věcmi týkajícími se úředníků, tedy věcmi souvisejícími s pracovním poměrem osoby k orgánům nebo jiným subjektům EU. Projednávaná věc tak Soudnímu dvoru poskytuje možnost upřesnit vymezení pravomoci založené na článku 270 SFEU ve vztahu k pravomoci založené na článku 268 SFEU.

3. Tento kasační opravný prostředek podala Komise proti rozsudku ze dne 20. listopadu 2019, Missir Mamachi di Lusignano a další v. Komise (T-502/16, EU:T:2019:795; dále jen „napadený rozsudek“). Tímto rozsudkem Tribunál uložil Komisi povinnost zaplatit společně a nerozdílně 50 000 eur matce zesnulého úředníka a jeho sestře a bratrovi každému 10 000 eur jako náhradu nemajetkové újmy v souvislosti s újmou, která jim byla způsobena v důsledku této tragické události.

¹ — Původní jazyk: angličtina.

² — Viz oddíl 3 tohoto stanoviska.

4. Komise souhlasí s tou částí rozsudku, která se týká matky, zpochybňuje však posouzení provedené Tribunálem v reakci na návrhy na náhradu škody podané bratrem a sestrou. Klíčovou otázkou, která vyplynula z kasačního opravného prostředku, je, zda bratr a sestra byli oprávněni podat žaloby na náhradu nemajetkové újmy vlastním jménem na základě článku 270 SFEU, který přiznává Soudnímu dvoru pravomoc rozhodovat ve věcech týkajících se zaměstnanců³, nebo zda bratr a sestra měli použít článek 268 SFEU, který upravuje obecnou pravomoc Soudního dvora v oblasti žalob na náhradu škody založených na mimosmluvní odpovědnosti EU.

II. Právní rámec

5. Kromě článků 268, 270 a 340 SFEU jsou v tomto případě relevantní rovněž níže uvedená ustanovení.

6. Článek 91 odst. 1 služebního řádu, na který odkazuje článek 270 SFEU, stanoví:

„Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat ve všech sporech mezi Unií a každou osobou, na kterou se vztahuje tento služební řád, týkajících se zákonnosti opatření, jež se osoby nepříznivě dotýkají ve smyslu čl. 90 odst. 2. Ve sporech majetkoprávní povahy má Soudní dvůr neomezenou soudní pravomoc.“

7. Článek 90 odst. 2 služebního řádu ve spojení s čl. 91 odst. 2 tohoto řádu stanoví, že osoba, na kterou se služební řád vztahuje, může podat žalobu k Soudnímu dvoru, pouze pokud předtím podala svou stížnost na opatření, které se jí nepříznivě dotýká, k orgánu oprávněnému ke jmenování.

8. Ve věci, která vedla k vydání napadeného rozsudku, jakož i v předchozím řízení týkajícím se nároků na náhradu škody vyplývajících ze smrti pana Missira Mamachi di Lusignano a jeho manželky, byla použita nebo uváděna některá další ustanovení služebního řádu. Je proto nezbytné je zde zmínit.

9. Relevantní části článku 73 služebního řádu, které byly použity, jsou následující:

„1. Počínaje dnem vstupu do služby je úředník pojištěn pro případ nemoci z povolání nebo úrazu způsobem stanoveným v pravidlech vypracovaných společnou dohodou orgánů oprávněných ke jmenování v rámci příslušných orgánů Unie po projednání s výborem pro služební řád. Na pojištění pro případ nemoci nebo úrazu mimo službu přispívá částkou do výše 0,1 % základního platu.

Tato pravidla stanoví případy, na které se pojištění nevztahuje.

2. Zaručené dávky jsou následující:

a) V případě úmrtí:

³ – Millet, T., „Staff cases in the judicial architecture of the future“, *Liber amicorum in honour of Lord Slynn of Hadley*, Kluwer Law International, 2000, s. 221-231.

Výplata jednorázové částky rovnající se pětinasobku ročního základního platu zemřelého vypočtené na základě výše platu pobíraného během dvanácti měsíců před úrazem. Tato částka je vyplacena níže uvedeným osobám:

- manželovi/manželce a dětem zemřelého úředníka v souladu s ustanoveními dědického práva platného pro úředníka; částka vyplacená manželovi/manželce však nesmí být nižší než 25 % celkové částky[;]
- pokud osoby výše uvedené kategorie neexistují, jiným potomkům v souladu s ustanoveními dědického práva platného pro úředníka[;]
- pokud neexistují osoby výše uvedených dvou kategorií, předkům v přímé linii v souladu s ustanoveními dědického práva platného pro úředníka[;]
- pokud neexistují žádné osoby výše uvedených tří kategorií, orgánu.“

10. Další ustanovení služebního řádu, která byla použita, jsou uvedena níže.

11. Článek 40 odst. 2 bod iii) služebního řádu stanoví, že úředník má nárok na poskytnutí neplaceného pracovního volna z osobních důvodů, je-li to nezbytné mimo jiné k tomu, aby poskytl „pomoc manželovi/manželce, příbuznému ve vzestupné přímé linii, příbuzné[mu] v sestupné přímé linii, bratrovi nebo sestře v případě lékařsky potvrzeného vážného onemocnění nebo postižení“.

12. Článek 42b služebního řádu stanoví, že „[v] případě lékařsky potvrzeného vážného onemocnění nebo postižení manžela/manželky, příbuzného ve vzestupné linii, příbuzného v sestupné linii, bratra nebo sestry má úředník nárok na neplacené pracovní volno z rodinných důvodů“.

13. Článek 55a odst. 2 písm. e) služebního řádu povoluje úředníkovi pracovat na zkrácený úvazek, pokud je to nezbytné, mimo jiné tehdy, „pečuje-li o vážně nemocného manžela nebo manžela [s]e zdravotním postižením/vážně nemocnou manželku nebo manželku se zdravotním postižením, příbuzného ve vzestupné linii, příbuzného v sestupné linii, bratra nebo sestru“.

III. Skutečnosti předcházející sporu a napadený rozsudek

14. Skutečnosti předcházející sporu byly podrobně popsány v napadeném rozsudku⁴. Hlavní body, které jsou užitečné pro účely tohoto stanoviska, lze shrnout následovně.

15. Vražda pana Missira Mamachiho di Lusignano a jeho manželky byla spáchána dne 18. září 2006 v zařízeném domě pronajatém delegací Evropské komise pro tento pár a jeho čtyři děti.

16. Po této tragické události byly děti svěřeny do péče svých prarodičů. Komise vyplatila dětem zesnulého úředníka jako oprávněným pozůstalým pojistné plnění stanovené v článku 73 služebního řádu.

⁴ – Napadený rozsudek, body 1 až 28.

17. Pan Livio Missir Mamachi di Lusignano, otec zesnulého úředníka a opatrovník dětí, nebyl s částkou vyplacenou na základě článku 73 služebního řádu spokojen. Podal proto žalobu na základě článku 270 SFEU, kterou se domáhal zaplacení různých částek jako náhrady majetkové i nemajetkové újmy plynoucích z této tragické události. Tyto nároky byly uplatněny jak dětmi, které nastoupily do práv zesnulého úředníka, tak jejich vlastním jménem a jménem otce zesnulého úředníka. To vedlo ke vzniku řady případů (A), které předcházely současné linii řízení (B).

A. První linie případů

18. Úvodem k této linii případů je třeba vysvětlit kontext, v němž byly rozhodovány. V rozhodné době existovaly v rámci Soudního dvora Evropské unie jako orgánu EU tři soudní orgány: Soudní dvůr, Tribunál a Soud pro veřejnou službu. Posledně jmenovaný měl pravomoc rozhodovat v prvním stupni o věcech zahájených na základě článku 270 SFEU.

19. Otázka, zda nárok na náhradu škody musel být uplatněn podle článku 268 SFEU nebo podle článku 270 SFEU, byla proto relevantní nejen pro rozhodnutí o právním základu, kterým se takové žaloby řídí, ale také pro rozhodnutí, zda věc v prvním stupni projedná Soud pro veřejnou službu nebo Tribunál. Domnívám se, že tento kontext ovlivnil rozhodnutí obsažené v rozsudku ze dne 10. září 2015, *Review Missir Mamachi di Lusignano v. Komise* (C-417/14 RX-II, EU:C:2015:588, dále jen „rozsudek o přezkumu“) a je důležitý pro jeho pochopení.

20. Tato linie případů byla zahájena u Soudu pro veřejnou službu, který dne 12. května 2011 přijal rozsudek ve věci *Missir Mamachi di Lusignano v. Komise* (F-50/09, EU:F:2011:55). Soud pro veřejnou službu žalobu odmítl jako zčásti neopodstatněnou – ve vztahu k tvrzené majetkové újmě – a zčásti nepřipustnou – ve vztahu k údajné nemajetkové újmě.

21. V rozsudku o kasačním opravném prostředku ze dne 10. července 2014, *Missir Mamachi di Lusignano v. Komise* (T-401/11 P, EU:T:2014:625), kterým byl zrušen prvostupňový rozsudek, Tribunál bez návrhu přezkoumal příslušnost Soudu pro veřejnou službu k rozhodování o žalobě v prvním stupni. Tribunál mimo jiné rozlišoval mezi újmou, kterou utrpěl zesnulý úředník a děti jako oprávnění pozůstalí na straně jedné, a újmou, kterou utrpěly přímo děti a otec, na straně druhé. Tribunál rozhodl, že Soud pro veřejnou službu „byl *ab initio* nepříslušný“ pro rozhodování o žalobě, kterou podali otec a děti svým vlastním jménem. Podle tohoto rozsudku byl příslušný pouze ve vztahu k nároku na náhradu nemajetkové újmy, kterou utrpěl zesnulý úředník a jeho děti jako oprávnění pozůstalí. Žaloby na náhradu nemajetkové újmy podané vlastním jménem musely děti a otec zesnulého úředníka podat k Tribunálu na základě článku 268 SFEU.

22. Aby se předešlo zdvojení řízení, Tribunál rozhodl, že pokud se oprávnění pozůstalí zesnulého úředníka dovolávají náhrady různých újem způsobených toutéž skutečností jako oprávnění pozůstalí (na základě článku 270 SFEU) i svým vlastním jménem (na základě článku 268 SFEU), mělo by jim být umožněno tyto návrhy spojit do jedné žaloby. Vzhledem k tomu, že Soud pro veřejnou službu nebyl příslušný k projednání části těchto nároků (nároky uplatněné na základě článku 268 SFEU), mohla být „jediná žaloba“ koncentrována pouze u Tribunálu. Tento soud byl příslušný k rozhodování o kasačních opravných prostředcích ve věcech podaných na základě článku 270 SFEU a k rozhodování v prvním stupni o žalobách podaných na základě článku 268 SFEU.

23. Tento rozsudek Tribunálu o kasačním opravném prostředku byl poté přezkoumán a částečně zrušen Soudním dvorem v rozsudku o přezkumu. Tímto rozsudkem Soudní dvůr v podstatě rozhodl, že Tribunál v rozsudku o kasačním opravném prostředku ve svých úvahách dospěl k nesprávnému výkladu ohledně příslušnosti Soudu pro veřejnou službu k projednávání sporů, které mají původ v pracovním poměru.

24. Soudní dvůr tak v rámci přezkumu dospěl k závěru, že všechna dotčená návrhová žádání na náhradu škody spadají do pravomoci Soudu pro veřejnou službu podle článku 270 SFEU. Jinými slovy, bylo možné, aby nejen nárok dětí, které nastoupily do práv zesnulého úředníka, ale i nároky na náhradu nemajetkové újmy uplatněné jejich vlastním jménem, jakož i nárok otce zesnulého úředníka byly uplatněny podle článku 270 SFEU, a tudíž spadaly do pravomoci Soudu pro veřejnou službu.

25. Po vrácení věci po přezkumu vydal Tribunál rozsudek ze dne 7. prosince 2017, Missir Mamachi di Lusignano a další v. Komise (T-401/11 P RENV-RX, EU:T:2017:874), a přiznal jak majetkovou, tak nemajetkovou újmu, kterou uplatňovaly děti a otec zemřelého úředníka.

B. Současná linie případů

26. Souběžně s první sérií řízení podali otec a děti zesnulého úředníka, k nimž se připojili jeho matka a jeho bratr a sestra, další dvě žaloby.

27. Dne 16. září 2011 podali k Tribunálu žalobu na náhradu škody založenou na mimosmluvní odpovědnosti, přičemž se opírali o články 268 a 340 SFEU. Následně však vzali tuto žalobu zpět, a proto byla usnesením ze dne 25. listopadu 2015, Missir Mamachi di Lusignano a Sintobin v. Komise (T-494/11, nezveřejněné, EU:T:2015:909), vyškrtuta z rejstříku Soudního dvora.

28. Dne 7. listopadu 2012 podali titíž žalobci k Soudu pro veřejnou službu žalobu na náhradu škody podle článku 270 SFEU. Byla zapsána do rejstříku pod číslem F-132/12. Toto řízení bylo přerušeno jednak dne 6. června 2013 do vydání rozhodnutí ukončujícího řízení ve věcech T-401/11 P a T-494/11 a jednak po přezkoumání Soudním dvorem a vrácení věci Tribunálu do vydání rozhodnutí ukončujícího řízení ve věci T-401/11 P RENV RX.

29. Dne 2. září 2016, po zrušení Soudu pro veřejnou službu, byla věc F-132/12 postoupena Tribunálu a zapsána do rejstříku jako věc T-502/16.

30. Skutečnost, že Soud pro veřejnou službu jakožto orgán zanikl, zčásti odstranila určité obavy, na nichž bylo založeno rozhodnutí přijaté v první linii případů.

31. S ohledem na rozsudek ze dne 7. prosince 2017, Missir Mamachi di Lusignano a další v. Komise (T-401/11 P RENV-RX, EU:T:2017:874), kterým byla otci a dětem přiznána náhrada škody, měl Tribunál za to, že je povinen rozhodnout pouze o nárocích matky zesnulého úředníka, jakož i o nárocích jeho bratra a sestry.

32. Dne 20. listopadu 2019 vydal Tribunál napadený rozsudek, v němž přiznal jako náhradu nemajetkové újmy utrpěné v důsledku vraždy zesnulého úředníka 50 000 eur matce a 10 000 eur každému ze sourozenců zesnulého úředníka.

IV. Kasační opravný prostředek

33. Návrhem došlým kanceláři Soudního dvora dne 30. ledna 2020 Komise navrhuje, aby Soudní dvůr:

- zrušil napadený rozsudek v rozsahu, v němž Tribunál uložil Komisi náhradu nemajetkové újmy způsobené Marii Letizii Missir Mamachi di Lusignano a Stefanu Missirovi Mamachi di Lusignano (sestra a bratr zesnulého úředníka) úmrtím Alessandra Missira;
- věc sám projednal a zamítl žalobu v prvním stupni jako nepřipustnou;
- uložil Stefanu Missirovi Mamachi di Lusignano a Marii Letizii Missir Mamachi di Lusignano náhradu nákladů tohoto řízení a řízení v prvním stupni.

34. Odpůrci navrhují, aby Soudní dvůr:

- zamítl kasační opravný prostředek a
- uložil Komisi náhradu nákladů tohoto řízení, jakož i nákladů řízení v prvním stupni.

35. Vzhledem k probíhající pandemii COVID-19 se nekonalo žádné jednání, ale účastníci řízení zodpověděli otázky, které jim Soudní dvůr položil písemně.

36. Kasační opravný prostředek obsahuje dva důvody: nesprávné právní posouzení (první důvod) a porušení povinnosti uvést odůvodnění (druhý důvod).

37. Na žádost Soudního dvora se toto stanovisko omezuje na analýzu prvního důvodu kasačního opravného prostředku.

38. Účastnice řízení podávající kasační opravný prostředek (dále jen „navrhovatelka“) rozdělila první důvod na dvě části.

39. V první části navrhovatelka uvádí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení při výkladu pojmu „osoba, na kterou se vztahuje služební řád“. Tato část směřuje proti bodům 48 až 64 napadeného rozsudku.

40. V rámci druhé části prvního důvodu kasačního opravného prostředku navrhovatelka podpůrně uvádí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení, když uznal, že bratr a sestra zesnulého úředníka mají nárok na podání návrhu na náhradu nemajetkové újmy na základě služebního řádu. Tato část směřuje proti bodům 134 a 135 napadeného rozsudku.

V. Posouzení

41. V napadeném rozsudku měl Tribunál za to, že je příslušný k rozhodování o nárocích matky a sourozenců zesnulého úředníka na základě článku 270 SFEU, a přiznal náhradu škody.

42. V rámci prvního důvodu kasačního opravného prostředku Komise zpochybňuje závěry Tribunálu ohledně příslušnosti ve vztahu k nárokům uplatněným sestrou a bratrem. Komise se v podstatě domnívá, že v případě úmrtí úředníka mohou podat žalobu na náhradu škody na

základě článku 270 SFEU pouze osoby uvedené v článku 73 služebního řádu. Sourozenci, kteří v tomto ustanovení uvedeni nejsou, by pak mohli uplatnit nárok na náhradu nemajetkové újmy pouze na základě článku 268 SFEU.

43. Komise vyvozuje takový závěr z rozsudku o přezkumu, v němž Soudní dvůr s odkazem na článek 73 služebního řádu rozhodl, že otec, jakož i děti zesnulého úředníka, které se svým vlastním jménem domáhají náhrady škody, se mohou dovolávat článku 270 SFEU. Jak ukáží, výklad této judikatury předestřený Komisí je příliš formalistický a obtížně obhajitelný.

44. Nabídnou jiný výklad téže judikatury, který vede k závěru, že článek 270 SFEU představuje správný použitelný postup, podle kterého může každý podat vlastním jménem žalobu na náhradu škody, pokud jeho nárok týkající se odpovědnosti orgánu nebo jiného subjektu EU má původ v pracovním poměru úředníka k orgánu nebo subjektu EU.

45. Nejprve se zaměřím na judikaturu týkající se nároků na náhradu škody podle článku 270 SFEU (A) a poté konkrétněji posoudím argumenty vznesené v kasačním opravném prostředku (B).

A. Nároky na náhradu škody podle článku 270 SFEU

46. Článek 270 SFEU zakládá zvláštní pravomoc Soudního dvora ve věcech týkajících se zaměstnanců. Odlišuje tyto věci od ostatních věcí spadajících do pravomoci Soudního dvora jako spory „mezi Unií a jejími zaměstnanci“ a odkazuje na služební řád jako na nástroj upravující meze a podmínky této pravomoci.

47. Důvod pro vyčlenění věcí týkajících se zaměstnanců z jiných oblastí pravomoci Soudního dvora lze nalézt ve zvláštním vztahu důvěry, který musí existovat mezi orgánem a jeho zaměstnanci, „aby tak občanům bylo zajištěno, že budou řádně plněny úkoly obecného zájmu, které jsou orgánům svěřeny“⁵. Tento vztah, jak je vysvětleno v judikatuře Soudního dvora, je založen na vzájemných právech a povinnostech a zahrnuje povinnost orgánu jednat vůči úředníkům s náležitou péčí⁶. Specifická povaha tohoto vztahu vyžaduje zvláštní posouzení odpovědnosti orgánu vůči jeho zaměstnancům⁷.

48. Ustanovení služebního řádu, které zakládá souvislost s pravomocí podle článku 270 SFEU, je čl. 91 odst. 1 tohoto řádu. Tento článek stanoví, že „Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat ve všech sporech mezi Unií a každou osobou, na kterou se vztahuje tento služební řád [...]“.

⁵ – Rozsudek ze dne 6. března 2001, Connolly v. Komise (C-274/99 P, EU:C:2001:127, bod 44). Viz rovněž rozsudky ze dne 24. března 2011, Dover v. Parlament (T-149/09, nezveřejněný, EU:T:2011:119, bod 46), a ze dne 11. června 2019, De Esteban Alonso v. Komise (T-138/18, EU:T:2019:398, bod 46).

⁶ – Rozsudek ze dne 29. června 1994, Klink v. Soudní dvůr (C-298/93 P, EU:C:1994:273, bod 38). Viz rovněž rozsudky ze dne 24. března 2011, Dover v. Parlament (T-149/09, nezveřejněný, EU:T:2011:119, bod 46), a ze dne 11. června 2019, De Esteban Alonso v. Komise (T-138/18, EU:T:2019:398, bod 46).

⁷ – Van Raepenbusch, S., „La convergence entre les régimes de responsabilité extracontractuelle de l'Union européenne et des États membres“, ERA-Forum, sv. 12, 2012, č. 4. 671-684, s. 681; Božac, I., „Odgovornost za štetu u okviru službeničkog prava Evropske unije“, Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2019. („Odpovědnost za škodu v právu Evropské unie v oblasti veřejné služby“, disertační práce, Univerzita v Záhřebu, 2019), s. 20 a 206-208.

1. Význam slovního spojení „všechny spory“ uvedeného v čl. 91 odst. 1 služebního řádu

49. Podle čl. 91 odst. 1 služebního řádu mohou být *všechny spory*, které vzniknou v souvislosti se služebním řádem, předloženy Soudnímu dvoru na základě článku 270 SFEU.

50. Znění služebního řádu však nepředpokládá odpovědnost orgánu za škody způsobené jeho zaměstnanci. Vystává tedy otázka, zda lze nárok na náhradu škody založený na porušení povinností orgánu vůči jeho zaměstnanci uplatnit na základě služebního řádu. Jinými slovy, zahrnují „všechny spory“ také spor týkající se nároku na náhradu škody, kterou je orgán povinen uhradit v důsledku porušení povinností vůči svým zaměstnancům?

51. Článek 73 služebního řádu výslovně zmiňuje jeden typ nároku na náhradu škody, který vzniká v případě újmy na zdraví nebo úmrtí úředníka. Toto právo však není právem na náhradu škody, ale právem na výplatu předem stanoveného pojistného plnění. Nezávisí na prokázání vzniklé škody ani na její výši. V případě úmrtí úředníka čl. 73 odst. 2 písm. a) služebního řádu stanoví, že toto právo přechází na manžela/manželku a děti zesnulého úředníka. Pokud zesnulý úředník neměl v době své smrti manžela/manželku nebo děti, přechází právo na jiné potomky v souladu s ustanoveními dědického práva platného pro úředníka. Pokud neexistují osoby výše uvedených dvou kategorií, náleží právo na pojistné plnění předkům v přímé linii. A konečně, pokud neexistují žádné osoby uvedených tří kategorií, náleží pojistné plnění orgánu.

52. Pojistné plnění není závislé na výši skutečné škody, která může být vyšší než pojistné plnění. Soudní dvůr se proto setkal s nároky poškozených úředníků na dodatečnou náhradu škody, pokud se tito úředníci domnívali, že pojistné plnění nepokrývá škodu, která jim byla způsobena. Soudní dvůr dospěl k závěru, že v takových situacích má úředník skutečně právo na plnou náhradu škody⁸.

53. Soudní dvůr tak uznal, že služební řád předpokládá odpovědnost za škodu vyplývající z pracovního poměru. Proto Soudní dvůr rozhodl, že taková náhrada škody by měla být uplatňována postupem podle článku 270 SFEU, a nikoli postupem podle článku 268 SFEU⁹. Takové právo na náhradu škody se liší od práva na pojistné plnění stanoveného v článku 73 služebního řádu. Soudní dvůr tak do služebního řádu začlenil mimosmluvní odpovědnost orgánů nebo subjektů EU jako zaměstnavatelů.

54. Žaloby na náhradu majetkové i nemajetkové újmy vyplývající z pracovního poměru tedy spadají do oblasti působnosti Soudního dvora uvedené v článku 270 SFEU a čl. 91 odst. 1 služebního řádu, a jak potvrzuje výše citovaná judikatura, Soudní dvůr je skutečně projednával na základě článku 270 SFEU.

55. Tento výklad byl nedávno potvrzen v rozsudku o přezkumu, v němž Soudní dvůr vysvětlil, že spor, který má původ v pracovněprávním vztahu mezi úředníkem a orgánem, spadá do působnosti článku 270 SFEU, „i když jde o žalobu na náhradu újmy“¹⁰.

⁸ – Rozsudky ze dne 8. října 1986, Leussink v. Komise (169/83 a 136/84, EU:C:1986:371, bod 13) a ze dne 9. září 1999, Lucaccioni v. Komise (C-257/98 P, EU:C:1999:402, bod 22).

⁹ – Rozsudek ze dne 22. října 1975, Meyer-Burckhardt v. Komise (9/75, EU:C:1975:131, bod 7); usnesení z 10. června 1987; Pomar v. Komise (317/85, EU:C:1987:267, bod 7); a rozsudek o přezkumu, body 48 a 50.

¹⁰ – Rozsudek o přezkumu, body 38 a 42 a citovaná judikatura.

56. Proto tedy pojem „*všechny spory*“, které mohou být podle čl. 91 odst. 1 služebního řádu předloženy Soudnímu dvoru postupem podle článku 270 SFEU, zahrnuje nárok na náhradu majetkové i nemajetkové újmy vyplývající z pracovního poměru k orgánu EU.

57. Zbývá však vyřešit otázku, kdo je oprávněn podat žalobu na náhradu škody podle článku 270 SFEU.

2. *Význam slovního spojení „každá osoba, na kterou se vztahuje tento služební řád“ uvedeného v čl. 91 odst. 1 služebního řádu*

58. Odpověď na otázku, kdo je oprávněn podat žalobu k Soudnímu dvoru podle článku 270 SFEU, závisí na významu slovního spojení „každá osoba, na kterou se vztahuje tento služební řád“ uvedeného v čl. 91 odst. 1 služebního řádu.

59. Soudní dvůr se při výkladu unijního práva řídí a je omezen zněním, kontextem a účelem ustanovení, která mají být vykládána, jakož i svou předchozí judikaturou, která již význam posuzovaných ustanovení řešila.

60. Vycházíme-li ze znění, slovní spojení „na kterou se vztahuje tento služební řád“ nepomáhá k pochopení toho, zda žalobu podle článku 270 SFEU mohou podat pouze úředníci, nebo i jiné osoby, a pokud ano, které.

61. Náznaky toho, že znění samo o sobě není přesvědčivé, lze nalézt jednak v rozdílech mezi jazykovými verzemi téhož ustanovení a jednak ve volbě slov v překladech dřívějších rozsudků Soudního dvora z francouzštiny do angličtiny. Pokud jde o první případ, srovnávací analýza ukazuje, že různé jazykové verze čl. 91 odst. 1 služebního řádu užívají mírně odlišné výrazy. Na jedné straně německá, anglická, španělská a chorvatská verze používají výraz „*apply*“. Na druhé straně francouzská verze používá výraz „*visées*“ a italská verze používá výraz „*indicare*“. Výraz „*apply*“ zahrnuje udělení práv určité osobě nebo uložení povinností určité osobě a porozumění, komu jsou tato práva udělena nebo komu jsou tyto povinnosti uloženy. Výraz „*visées*“ naproti tomu zřejmě naznačuje, že je nutné pouze přezkoumat, na koho text služebního řádu odkazuje, bez ohledu na to, v jakém postavení nebo kontextu je osoba zmíněna. Přesto je samozřejmě možné těmto výrazům přisuzovat různé významy. V konečném důsledku však nelze význam oddělit od osoby, která jej vykládá, a od kontextu, v němž jej tato osoba posuzuje.

62. Druhou indicií, že znění samo o sobě není přesvědčivé pro pochopení jeho významu, je překlad výrazu „*visées*“ použitého ve francouzské verzi rozsudků Soudního dvora do angličtiny. Stačí zmínit překlad rozsudku o přezkumu, který ukazuje, jak obtížné je zůstat věrný buď znění, nebo tomu, kdo jej vykládá. Bod 33 anglického znění rozsudku používá výraz „*any person referred to in these Regulations*“¹¹. V bodech 34 a 42 anglické verze tohoto rozsudku je použit výraz „*persons covered by*“¹² a v bodě 50 je použit výraz „*persons mentioned in the Staff Regulations*“¹³. Ve francouzské verzi byl ve všech citovaných bodech použit pouze výraz „*visées*“.

¹¹ – Rozsudek o přezkumu, bod 33; kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

¹² – Rozsudek o přezkumu, body 34 a 42; kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

¹³ – Rozsudek o přezkumu, bod 50; kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

63. Pokud jde o kontext, ve služebním řádu se vyskytuje výraz „*každá osoba, na kterou se tento služební řád vztahuje*“. Článek 1 tohoto služebního řádu vymezuje oblast jeho působnosti takto: „tento služební řád se vztahuje na úředníky Unie“. Ve vztahu k tomuto ustanovení lze dotčený výraz chápat tak, že odkazuje pouze na úředníky Unie. To by znamenalo, že předkládat Soudnímu dvoru spory podle článku 270 SFEU mohou pouze úředníci, a nikoliv jiné osoby.

64. Vezmeme-li však v úvahu celé znění služebního řádu, je možný i jiný výklad. Tento řád se totiž přímo vztahuje i na jiné osoby, obvykle rodinné příslušníky úředníka, a přiznává jim přímo určitá práva¹⁴ nebo je uvádí jako příjemce práv úředníka¹⁵. Tato skutečnost a volba učiněná v čl. 91 odst. 1 služebního řádu nepoužít výraz „úředník“, nýbrž „*každá osoba, na kterou se tento služební řád vztahuje*“, vedou k závěru, že okruh osob, které se mohou dovolávat tohoto ustanovení, je širší. Kontext tedy neposkytuje jednoznačnou odpověď na otázku, jaký je význam pojmu „*osoba, na kterou se služební řád vztahuje*“.

65. Účelem služebního řádu je uspořádat vztahy mezi orgány EU a jejich zaměstnanci tak, aby byla umožněna jejich vzájemná důvěra¹⁶. Budování takové důvěry může často zahrnovat zohlednění dalších osob, zejména, nikoli však výlučně, jejich rodinných příslušníků. Soudní dvůr tedy uznal, že ačkoli účelem služebního řádu úředníků je pouze upravit právní vztahy mezi evropskými orgány a jejich úředníky, činí tak nejen tím, že zakotvuje soubor vzájemných práv a povinností, ale také tím, že „některým rodinným příslušníkům úředníka přiznává práva, která mohou tyto osoby uplatňovat vůči Evropské unii“¹⁷. Z toho lze vyvodit, že výraz „*každá osoba, na kterou se tento služební řád vztahuje*“, zahrnuje i další osoby, kterých se týká zaměstnanecký status úředníka orgánu EU.

66. Konečně, i kdyby bylo možno použít restriktivní výklad zahrnující výhradně úředníky, Soudní dvůr se přiklonil k širšímu výkladu, jehož použití bylo rovněž možné. Již dříve rozhodl, že „*osoby, na které se služební řád vztahuje*“, nejsou pouze úředníci. Ve své judikatuře uznává, že například osoby, které se domáhají postavení úředníků¹⁸ nebo nároku na přijetí do zaměstnání¹⁹, mohou mít právo podat žalobu na základě služebního řádu. Judikatura rovněž akceptovala žaloby podané podle článku 270 SFEU bývalou manželkou bývalého úředníka²⁰ a rozvedenou manželkou bývalého člena orgánu EU²¹.

¹⁴ – Například podle článku 70 služebního řádu mají manžel/manželka a vyživované děti zesnulého úředníka nárok na jeho plat či důchod podle článku 80 tohoto řádu po dobu tří měsíců. Podle článku 72 téhož řádu mají manžel/manželka (za určitých podmínek) a děti úředníka nárok na nemocenské pojištění.

¹⁵ – Například podle článku 24 služebního řádu má úředník nárok na pomoc orgánu v případě, kdy je on nebo člen jeho rodiny vystaven jakýmkoli útokům vůči své osobě nebo majetku z důvodů postavení nebo povinností úředníka. Manžel/manželka, nemocné děti či příbuzní mohou dále na základě článku 40 služebního řádu využít práva úředníka na neplacené pracovní volno z osobních důvodů. Podobně mohou děti využít práva úředníka na rodičovskou dovolenou podle článku 42a a manžel/manželka a někteří příbuzní mohou v případě nemoci využít na základě článku 42b práva úředníka na pracovní volno z rodinných důvodů nebo právo úředníka na výkon funkce na zkrácený úvazek na základě článku 55a.

¹⁶ – Viz vysvětlení v bodě 47 tohoto stanoviska.

¹⁷ – Rozsudek ze dne 10. června 1999, Johannes (C-430/97, EU:C:1999:293), bod 19. Toto bylo zopakováno i v bodě 31 rozsudku o přezkumu.

¹⁸ – Rozsudek ze dne 11. března 1975, Porrini a další (65/74, EU:C:1975:38).

¹⁹ – Rozsudek ze dne 15. ledna 1987, Ainsworth a další v. Komise a Rada (271/83, 15/84, 36/84, 113/84, 158/84, 203/84 a 13/85, EU:C:1987:7).

²⁰ – Rozsudek ze dne 16. dubna 1997, Kuchlenz-Winter v. Komise (T-66/95, EU:T:1997:56).

²¹ – Rozsudek ze dne 21. dubna 2004, M v. Soudní dvůr (T-172/01, EU:T:2004:108).

67. Osoby uvedené v předchozím bodě se však nedomáhaly náhrady škody, nýbrž jiných práv, která jim služební řád výslovně přímo přiznává, jako jsou práva v rámci společného systému nemocenského pojištění²² nebo právo na pozůstalostní důchod²³.

68. Prvním a doposud jediným případem, kdy Soudní dvůr uznal právo jiných osob než samotného úředníka domáhat se náhrady škody, byl rozsudek Tribunálu v první věci Missir Mamachi di Lusignano (T-401/11 P RENV-RX)²⁴, který byl vydán po vrácení věci Tribunálu na základě rozsudku o přezkumu vydaného Soudním dvorem.

69. V rozsudku o přezkumu bylo uznáno právo otce a dětí zesnulého úředníka domáhat se náhrady nemajetkové újmy vlastním jménem, a nikoli v postavení oprávněných pozůstalých zesnulého úředníka. Soudní dvůr jim tedy přiznal status „osob, na které se služební řád vztahuje“.

3. *Pramen procesního práva podat žalobu na náhradu škody podle článku 270 SFEU*

70. Odkud pramení oprávnění jiných osob než úředníků podat vlastním jménem žalobu na náhradu škody na základě článku 270 SFEU a čl. 91 odst. 1 služebního řádu?

71. Podle mého názoru vyplývá ze skutečnosti, že do služebního řádu byla začleněna odpovědnost orgánu za škodu ve všech případech, kdy tato odpovědnost vyplývá z pracovního poměru. V důsledku tohoto začlenění je třeba práva na náhradu škody, která vyplývají z této mimosmluvní odpovědnosti, uplatňovat postupem, který Smlouva předpokládá pro věci týkající se zaměstnanců – článek 270 SFEU. Právo podat žalobu na náhradu škody tímto postupem, a nikoli postupem podle článku 268 SFEU, již bylo tímto způsobem odůvodněno v případech, kdy žaloby podávali sami úředníci²⁵.

72. Podle mého názoru platí totéž v případě, kdy jiné osoby než úředníci podávají žaloby na náhradu škody, pokud byla tato škoda údajně způsobena porušením povinností vyplývajících z pracovního poměru ze strany orgánu. Právě tím se tyto osoby dostávají do oblasti působnosti pojmu „osoba, na kterou se služební řád vztahuje“. Pokud žaloba na náhradu škody vyplývá z takového pracovního poměru, může být podána pouze na základě článku 270 SFEU, a nikoli na základě článku 268 SFEU.

73. Toto pojetí podle mého názoru vyplývá rovněž z judikatury. Určité nejasnosti vznikly proto, že Soudní dvůr v rozsudku o přezkumu²⁶ vycházel z čl. 73 odst. 2 písm. a) služebního řádu, když potvrdil, že otci i dětem svědčí aktivní legitimace k podání žaloby na náhradu škody podle článku 270 SFEU²⁷.

74. Z rozsudku o přezkumu však nevyplývá, že by právo na náhradu škody, a tedy související procesní právo podat žalobu na náhradu škody, bylo založeno na článku 73 služebního řádu. Odkaz na článek 73 služebního řádu nebo na jiné články tohoto řádu, jako jsou články 40, 42b

²² – Stejně jako v případě rozsudku ze dne 16. dubna 1997, Kuchlenz-Winter v. Komise (T-66/95, EU:T:1997:56).

²³ – Stejně jako v případě rozsudku ze dne 21. dubna 2004, M v. Soudní dvůr (T-172/01, EU:T:2004:108).

²⁴ – Rozsudek ze dne 7. prosince 2017, Missir Mamachi di Lusignano a další v. Komise (T-401/11 P RENV-RX, EU:T:2017:874).

²⁵ – Viz věci uvedené v poznámce pod čarou 8.

²⁶ – Rozsudek o přezkumu, bod 34.

²⁷ – Komise v kasačním oprávněm prostředku dospěla k závěru, že čl. 73 odst. 2 písm. a) služebního řádu obsahuje výčet osob, které mají nárok na náhradu škody podle tohoto řádu v případě úmrtí úředníka, takže „osoby, na které se služební řád vztahuje“, jsou pouze tyto osoby a žádné jiné.

nebo 55a, slouží pouze jako indicie, že osoby uvedené v těchto ustanoveních mohou mít aktivní legitimaci k uplatnění nároku na náhradu škody, protože vzhledem ke svému blízkému vztahu k úředníkovi, který tato ustanovení uznávají, mohly utrpět nemajetkovou újmu, které se domáhají.

75. Zdrojem jejich případného nároku na náhradu škody, který je začleňuje do oblasti působnosti pojmu „osoby, na které se služební řád vztahuje“, je odpovědnost orgánu za porušení povinnosti, která vyplývá z pracovního poměru k úředníkovi, k němuž měly osoby uplatňující nárok na náhradu nemateriální újmy úzký vztah.

76. Odkazování na tato jiná ustanovení by však nemělo být chápáno tak, že vylučuje jiné osoby. Není-li určitá osoba nikde ve služebním řádu uvedena, neznamená to, že nemůže být „osobou, na kterou se služební řád vztahuje“ v tom smyslu, že jí služební řád přiznává právo na náhradu škody v případě úmrtí úředníka, za kterého je zaměstnávající instituce odpovědná a s níž měla osoba uplatňující nárok na náhradu škody úzký vztah.

77. Pokud se například neter z zesnulého úředníka domáhá náhrady škody podle článku 270 SFEU, nelze její žalobu zamítnout pouze z toho důvodu, že není ve služebním řádu nikde uvedena. Její aktivní legitimace by se prokazovala obtížněji než u sourozence, neboť v případě sourozenců může Soudní dvůr při rozhodování o přípustnosti žaloby vycházet z výslovného uznání jejich blízkého vztahu k úředníkovi. Pokud by se však neteri podařilo prokázat blízký vztah k zesnulému úředníkovi, na jehož základě by skutečně mohla utrpět nemajetkovou újmu, nacházela by se ve stejném postavení jako otec, matka, děti nebo sourozenci, kteří žalobu podávají vlastním jménem. Byla by tedy oprávněna podat žalobu na náhradu škody na základě článku 270 SFEU.

4. Odůvodnění navrhovaného pojetí pravomoci v oblasti náhrady škody podle článku 270 SFEU

78. Existuje řada důvodů, které svědčí ve prospěch navrhovaného širokého pojetí výrazu „osoba, na kterou se služební řád vztahuje“ užitého v čl. 91 odst. 1 služebního řádu, které má za následek to, že pravomoc podle článku 270 SFEU se uplatní pro všechny nároky na náhradu škody související s pracovním poměrem.

79. Zprv je judikatura se již přiklonila k širokému výkladu pravomoci v oblasti nároků na náhradu škody podle článku 270 SFEU. Vzhledem k tomu, že výklad Soudního dvora omezuje jeho vlastní judikatura, zúžení oblasti působnosti článku 270 SFEU by vyžadovalo výslovné zrušení rozhodnutí v první sérii věcí *Missir Mamachi di Lusignano*²⁸. V těchto věcech Soudní dvůr uznal právo otce a dětí domáhat se náhrady škody na základě článku 270 SFEU, aniž by takové právo bylo kdekoliv ve služebním řádu, včetně jeho článku 73, výslovně stanoveno. Odkazování na toto ustanovení tedy nelze chápat jako poukaz na právní základ takové náhrady škody. Jedná se spíše o pouhou indicii, že tyto osoby mají k úředníkovi blízký vztah, který je opravňuje požadovat náhradu nemajetkové újmy v případě jeho úmrtí, pokud je za toto úmrtí odpovědný orgán, který úředníka zaměstnává.

²⁸ – Jedná se jak o rozsudek o přezkumu, tak o rozsudek ze dne 7. prosince 2017, *Missir Mamachi di Lusignano a další v. Komise* (T-401/11 P RENV-RX, EU:T:2017:874).

80. Rozsudky Soudního dvora v první linii věcí (jak rozsudek o přezkumu, tak rozsudek Tribunálu vydaný po přezkumu) lze nejlépe chápat tak, že článek 270 SFEU a čl. 91 odst. 1 služebního řádu dle nich zakládají pravomoc Soudního dvora rozhodovat o žalobách na náhradu škody vždy, když se týkají pracovního poměru mezi úředníkem a orgánem EU, bez ohledu na totožnost osoby, která takovou žalobu podává.

81. V rozsudku o přezkumu byl výklad Soudního dvora odůvodněn tehdejšími kontextem, v jehož rámci měl Soud pro veřejnou službu pravomoc rozhodovat v prvním stupni ve věcech zahájených na základě postupu podle článku 270 SFEU²⁹. Široký výklad této pravomoci tedy umožňoval, aby věci týkající se pracovního poměru k orgánu EU byly koncentrovány u jednoho soudního orgánu. To přispělo k účinnosti soudní ochrany.

82. Ačkoli byl Soud pro veřejnou službu následně zrušen a pravomoc byla vrácena Tribunálu³⁰, stejná argumentace platí i nadále. Druhým důvodem ospravedlňujícím široký výklad pravomoci v oblasti žalob na náhradu škody podle článku 270 SFEU je tedy účinnost soudní ochrany, které je dosaženo, pokud žaloby, které se týkají téže události vyplývající z pracovního poměru, mohou být koncentrovány v jednom soudním řízení, které probíhá u téhož soudu, resp. téhož senátu daného soudu.

83. Konečně výklad, podle něhož musí být všechny nároky na náhradu škody vyplývající z pracovního poměru k orgánu EU uplatněny podle článku 270 SFEU, poskytuje větší jasnost a předvídatelnost, pokud jde o pravidla příslušnosti unijních soudů, což posiluje dodržování zásady právního státu³¹. Tím, že nabízí jasné vymezení pravomoci podle článků 268 a 270 SFEU ve vztahu k žalobám na náhradu škody na základě mimosmluvní odpovědnosti Evropské unie, podílí se takový výklad na vymezení struktury soudního systému Evropské unie³² a zlepšuje individuální přístup k unijním soudům.

84. S ohledem na předchozí úvahy nyní posoudím argumenty předložené Komisí v rámci tohoto kasačního opravného prostředku.

B. Posouzení prvního důvodu kasačního opravného prostředku

1. První část prvního důvodu kasačního opravného prostředku

85. V rámci první části prvního důvodu kasačního opravného prostředku Komise tvrdí, že se Tribunál (v bodech 48 až 64 napadeného rozsudku) dopustil nesprávného právního posouzení při výkladu čl. 91 odst. 1 služebního řádu, a že takový výklad je v rozporu se stanoviskem Soudního dvora přijatým v rozsudku o přezkumu.

²⁹ – Rozhodnutí Rady 2004/752/ES, Euratom ze dne 2. listopadu 2004 o zřízení Soudu pro veřejnou službu Evropské unie (Úř. věst. 2004, L 333, s. 7).

³⁰ – Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU, Euratom) 2016/1192 ze dne 6. července 2016 o přenesení pravomoci rozhodovat v prvním stupni spory mezi Evropskou unií a jejími zaměstnanci na Tribunál (Úř. věst. 2016, L 200, s. 137).

³¹ – Předvídatelnost právních norem je Benátskou komisí považována za součást požadavků právního státu. Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva (Benátská komise), Seznam kritérií právního státu, Štrasburk, 2016, s. 15.

³² – Názor generálního advokáta M. Watheleta ve věci Missir Mamachi di Lusignano v. Komise (C-417/14 RX-II, EU:C:2015:593, body 60 až 62).

86. Zaprvé se Komise domnívá, že výklad Tribunálu, že „na sourozence se vztahuje služební řád právě z důvodu rodinné vazby se zesnulým úředníkem“³³, jakož i úvahy, které k němu vedly, představují chybný výklad příslušných právních předpisů.

87. V pojetí Komise by právo sourozenců na podání žaloby na náhradu nemajetkové újmy na základě článku 270 SFEU mohlo být založeno pouze na článku 73 služebního řádu. To vychází ze způsobu, jakým Komise chápe závěry Soudního dvora uvedené v rozsudku o přezkumu. Komise v tomto ohledu tvrdí, že závěry Tribunálu jsou v rozporu s bodem 34 zmíněného rozsudku.

88. Soudní dvůr v bodě 34 rozsudku o přezkumu konstatoval: „Článek 73 odst. 2 písm. a) služebního řádu výslovně označuje ‚potomky‘, jakož i ‚předky v přímé linii‘ úředníka jako osoby, které mohou v případě úmrtí úředníka pobírat příslušnou dávku. Z toho vyplývá, že jak žalobce, tak děti zemřelého úředníka jsou osobami, na které se vztahuje toto ustanovení.“

89. Odpůrci přesto tvrdí, že tentýž odstavec nevylučuje, aby osoby neuvedené v článku 73 služebního řádu rovněž podaly žalobu na základě článku 270 SFEU a čl. 91 odst. 1 tohoto řádu, což netvrdil ani Soudní dvůr v rozsudku o přezkumu. Namísto toho Soudní dvůr v této části odůvodnění pouze uvádí, že potomci a předci v přímé linii jsou osobami, které mají nárok na pojistné plnění (nikoli však na náhradu škody!).

90. Výklad, podle něhož je článek 73 služebního řádu relevantním ukazatelem blízkého vztahu mezi žalobcem a úředníkem, avšak není nezbytný pro existenci práva podat žalobu na náhradu škody, představuje logickou interpretaci judikatury Soudního dvora³⁴. Takový výklad potvrzují další části rozsudku Soudního dvora o přezkumu, zejména body 38 a 42. Tyto body potvrzují, že zásadní otázkou pro stanovení práva podat žalobu je, zda má nárok původ v pracovním poměru, „i když jde o žalobu na náhradu újmy“. Pravomoc podle článku 270 SFEU tedy vzniká „i ve vztahu k žalobě na náhradu újmy, kterou podává *jakákoliv osoba* – třebaže ne úředník – na kterou se vztahuje služební řád, z důvodu rodinných vazeb s úředníkem, *má-li spor původ v pracovním poměru*, který spojuje tohoto úředníka a dotčený orgán“³⁵.

91. Již jsem uvedla, proč je formalistický výklad stanoviska Soudního dvora uvedeného v rozsudku o přezkumu nesprávný. Tento rozsudek v podstatě nelze chápat tak, že Soudní dvůr má za to, že právo otce a dětí na náhradu škody se řídí článkem 73 služebního řádu. Toto ustanovení upravuje nárok na pojištění do určité výše, nikoli však nárok na náhradu újmy. Odkaz na článek 73 služebního řádu v rozsudku o přezkumu lze chápat, jak správně vysvětlil Tribunál, pouze jako indicii o blízkém vztahu žalobců k zesnulému úředníkovi.

92. Odkaz na článek 73, nebo na články 40, 42b či 55a služebního řádu, z nichž žádný neupravuje odpovědnost za škodu, při posuzování práva otce, matky, dětí nebo sourozenců podat žalobu na náhradu škody na základě článku 270 SFEU, pouze naznačuje *pravděpodobnou prima facie* aktivní legitimaci těchto žalobců. Důvod pro volbu článku 270 SFEU namísto článku 268 SFEU ve vztahu k jejich nárokům spočívá v tom, že jsou „*osobami, na které se služební řád vztahuje*“, protože se domáhají náhrady škody, která údajně vyplývá z odpovědnosti orgánu na základě pracovního poměru úředníka, s nímž měli blízký vztah.

³³ – Napadený rozsudek, bod 62.

³⁴ – Viz vysvětlení v bodech 70 až 77 tohoto stanoviska.

³⁵ – Rozsudek o přezkumu, bod 42; kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

93. Tribunál tedy správně odůvodnil svůj závěr, že sourozenci mají právo domáhat se náhrady nemajetkové újmy z důvodu, že se opírají o svůj blízký vztah k zesnulému úředníkovi, který je uznán v některých ustanoveních služebního řádu.

94. Komise takové pojetí charakterizovala jako „vyjádření zásady“, které vyžaduje vysvětlení, jak „se lze dovolávat rodinného vztahu na základě čl. 91 odst. 1 služebního řádu“. Pokud měla Komise pod pojmem „vyjádření zásady“ na mysli obecně platný právní výklad pravomoci Soudního dvora ve věcech týkajících se zaměstnanců, mám za to, že Tribunál dostatečně vysvětlil své pojetí tím, že zopakoval, že odůvodnění pravomoci Soudního dvora podle článku 270 SFEU a čl. 91 odst. 1 služebního řádu spočívá v tom, že nárok souvisí s pracovním poměrem a odpovídající odpovědností orgánu EU.

95. Vzhledem k tomu, že odpovědnost za škodu byla do služebního řádu začleněna dříveší judikaturou Soudního dvora, je k podání žaloby na základě článku 270 SFEU oprávněn každý, kdo může důvodně tvrdit, že má blízký vztah k úředníkovi, o jehož pracovní poměr se jedná. Osoby, jejichž blízký vztah je výslovně uznán služebním řádem, ať už v jakékoli souvislosti, mohou dost dobře prokázat svou aktivní legitimaci, avšak skutečnost, že jsou uvedeni v těchto ustanoveních, není podmínkou ani nezakládá právní nárok na jejich procesní práva. Jedná se pouze o legislativní uznání toho, že uvedené osoby mají s největší pravděpodobností blízký vztah k úředníkovi, a proto mohou v případě jeho úmrtí požadovat náhradu nemajetkové újmy.

96. Tribunál se tedy nedopustil nesprávného právního posouzení, když měl za to, že procesní práva sourozenců podat žalobu na náhradu nemajetkové újmy na základě článku 270 SFEU jsou odůvodněna jejich blízkým vztahem k úředníkovi, z důvodu jehož pracovního poměru ke Komisi jejich nárok vznikl.

97. Tribunál rovněž nepochybil, když trval na tom, že skutečnost, že bratr a sestra nejsou uvedeni v článku 73 služebního řádu, by je neměla zbavit „procesní možnosti požadovat prostřednictvím článku 270 SFEU náhradu své vlastní újmy“³⁶. Konečně Tribunál nepochybil ani tehdy, když dospěl k závěru, že rozsudek o přezkumu takový výklad umožňuje.

98. Zadruhé Komise tvrdí, že řešení, k němuž dospěl Tribunál, je v rozporu s požadavkem čl. 91 odst. 1 služebního řádu, podle něhož se žaloba musí týkat zákonnosti opatření, jež se nepříznivě dotýká žalobce.

99. Tento argument je třeba odmítnout, neboť žaloba na náhradu škody podaná žalobci se zakládá na tvrzení, že takové opatření je protiprávní. Před podáním žaloby totiž bratr a sestra, jak vyžaduje článek 90 služebního řádu, na který odkazuje čl. 91 odst. 1 tohoto řádu, požádali Komisi o zaplacení náhrady škody, což Komise odmítla. Po zamítavé odpovědi Komise podali žaloby na náhradu škody k Tribunálu. Přestože se domáhají náhrady škody z důvodu nezákonného opomenutí Evropské komise ve vztahu k zesnulému úředníkovi, v žalobě současně požadují zrušení zamítavého rozhodnutí Komise.

100. Procesní požadavek vyžadující předchozí vyčerpání možnosti vést správní řízení před příslušným orgánem EU je nezbytným krokem před podáním žaloby na náhradu škody postupem podle článku 270 SFEU. V případě žalob na náhradu škody, a totéž platí i v případě, že tyto žaloby podávají samotní úředníci, však někdy vede ke vzniku škody samotné napadené opatření, kterým orgán odmítl úředníkovi poskytnout určité výhody, avšak někdy ke vzniku škody vede jiné

³⁶ – Napadený rozsudek, bod 61.

opatření či nečinnost ze strany orgánu³⁷. V posledně uvedeném případě však může být žaloba na náhradu škody podána až poté, co byla požadována od příslušného orgánu a ten ji odmítl³⁸. Proto může jedno nezákonné opatření (či opomenutí) vést ke vzniku škody, ale žaloba bude muset být podána proti opatření, kterým byl požadovaný nárok na náhradu škody odmítnut³⁹. Tak tomu bylo i v projednávané věci.

101. Ráda bych dodala, že právě skutečnost, že totéž nezákonné opatření (opomenutí) dalo vzniknout žalobám na náhradu škody ve všech dotčených věcech, ať už se jedná o nárok uplatněný dětmi jako oprávněnými pozůstalými úředníka či nárok uplatněný vlastním jménem otce, matky a dětí nebo sourozenci požadujícími rovněž náhradu osobní nemajetkové újmy, svědčí ve prospěch koncentrace těchto nároků v rámci stejného procesního prostředku.

102. Závěrem lze říci, že skutečnost, že jiným osobám než úředníkům je umožněno dovolávat se z procesního hlediska článku 270 SFEU, neodstraňuje procesní požadavky stanovené služebním řádem, ani požadavek, aby se žaloba týkala zákonnosti opatření, které se nepříznivě dotýká žalobce. Výklad Tribunálu tedy není v rozporu se zněním čl. 91 odst. 1 služebního řádu, jak tvrdí Komise. Tento argument je proto třeba odmítnout.

103. Zatřetí Komise tvrdí, že možnost domáhat se náhrady škody založená na blízkém vztahu osoby s úředníkem poskytuje Soudnímu dvoru diskreční pravomoc posoudit, zda existuje opatření, které se nepříznivě dotýká žalobce.

104. Toto tvrzení vychází z nesprávného pochopení důvodu, proč se Komise kromě čl. 91 odst. 1 služebního řádu dovolává i dalších článků tohoto řádu. Komise totiž uvádí, že pokud je aktivní legitimace žalobce založena pouze na ustanovení, které prokazuje jeho blízký vztah s úředníkem, „žalobce by mohl být vždy považován za osobu, na kterou se vztahuje služební řád, nezávisle na souvislosti opatření, které napadá a na povinnostech stanovených služebním řádem“.

105. V projednávané věci není procesní způsobilost žalobců k podání žaloby založena na člancích služebního řádu, které prokazují jejich blízký vztah s úředníkem (jako jsou články 40, 42b či 55a). Tato procesní způsobilost vyplývá ze souvislosti mezi tvrzenou újmou a pracovním poměrem k orgánu. Sourozenci zesnulého úředníka proto mohou podat žalobu na náhradu škody na základě článku 270 SFEU, a to z důvodu souvislosti mezi náhradou škody, které se domáhají, a napadeným opatřením, kterým Komise porušila svou povinnost vyplývající z pracovního poměru k zesnulému úředníkovi.

106. Vzhledem k tomu, že nárok na náhradu škody souvisí s pracovním poměrem úředníka, k němuž musí žalobce prokázat blízký vztah, mám za to, že diskreční pravomoc Soudního dvora je správně zaměřena a omezena. Diskreční pravomoc Soudního dvora při posuzování, zda by dotčená osoba mohla mít *prima facie* nárok na požadovanou náhradu škody, se neliší od diskreční pravomoci, kterou soudy obecně disponují při rozhodování o jakékoli žalobě na náhradu škody.

107. V důsledku toho je třeba odmítnout argumenty, dle nichž je pravomoc Tribunálu posuzovat aktivní legitimaci žalobců diskreční.

³⁷ – Viz například rozsudek ze dne 11. června 2019, De Esteban Alonso v. Komise (T-138/18, EU:T:2019:398).

³⁸ – Viz například rozsudek ze dne 12. července 2012, Komise v. Nanopoulos (T-308/10 P, EU:T:2012:370, bod 61).

³⁹ – Viz například rozsudek ze dne 23. října 2003, Sautet v. Komise (T-25/02, EU:T:2003:285).

108. Pokud jde o tvrzení Komise, že přijetí stanoviska Tribunálu vede k tomu, že žalobu mohou podávat rovněž odbory, postačí uvést, že podle ustálené judikatury se článek 91 služebního řádu vztahuje pouze na individuální spory. Jinými slovy, nároky považované v podstatě za kolektivní, jako jsou nároky uplatňované odbory, jsou vyloučeny⁴⁰.

109. Ze všech výše uvedených důvodů mám za to, že je třeba první část prvního důvodu kasačního opravného prostředku zamítnout.

2. Druhá část prvního důvodu kasačního opravného prostředku

110. V rámci druhé části prvního důvodu kasačního opravného prostředku Komise kritizuje body 134 a 135 napadeného rozsudku a v podstatě tvrdí, že pro účely získání náhrady nemajetkové újmy způsobené úmrtím úředníka od Komise se služební řád vztahuje pouze na osoby výslovně uvedené v článku 73 tohoto řádu. Na bratry a sestry se toto ustanovení nevztahuje a jejich nárok měl být zamítnut.

111. Bod 134 napadeného rozsudku je pouze křížovým odkazem na body 33 a 34 rozsudku o přezkumu. Vzhledem k tomu, že tato otázka již byla vznesena v první části prvního důvodu kasačního opravného prostředku podaného Komisí, platí stejné argumenty, které již byly předloženy ve vztahu k první části tohoto prvního důvodu.

112. V bodě 135 napadeného rozsudku je vysvětleno, že motivací, o níž se opírají body 33 a 34 rozsudku Soudního dvora o přezkumu, bylo ponechat všechny nároky na náhradu škody, které se zakládají na pracovním poměru k orgánu EU, v pravomoci Soudu pro veřejnou službu. Z tohoto důvodu byly tyto věci vykládány tak, že se týkají pravomoci podle článku 270 SFEU. Toto posouzení se mi jeví jako správné.

113. V napadeném bodě je dále vysvětleno, že v bodě 35 rozsudku o přezkumu bylo objasněno, že pro stanovení práva otce podat žalobu na náhradu škody podle článku 270 SFEU není relevantní, zda otec skutečně měl nárok na pojistné plnění. Přijmeme-li výklad, podle něhož článek 73 služebního řádu prokazuje pouze blízký vztah osoby k úředníkovi a nezakládá právo této osoby podat žalobu, nepředstavuje vysvětlení Tribunálu uvedené v tomto bodě nesprávné právní posouzení.

114. Druhou část prvního důvodu kasačního opravného prostředku je proto rovněž třeba zamítnout.

VI. Závěry

115. S ohledem na vše výše uvedené mám za to, že, aniž je dotčena podstata druhého důvodu kasačního opravného prostředku, je třeba první důvod kasačního opravného prostředku zamítnout.

⁴⁰ – Rozsudek ze dne 8. října 1974, *Union syndicale – Service public européen a další v. Rada* (175/73, EU:C:1974:95, bod 19).